

CHET TILLARINI O'QITISHDA QIYOSIY TILSHUNOSLIKNI O'RNI

Berdiyeva Dildor Ural qizi

Student, UzSWLU

Annotatsiya. *Xilma-xil metodik yondashuvlar chet tili lingvistik tushunchalarga asoslanadi qaysiki zamonaviy o'qitishda. Usuldagi samaradorlik uning ta'siriga bog'liq emas o'qituvchiga tegishli bo'lgan qobiliyat turli usullarni birlashtiradi individual xususiyatlar va tamoyillarda. Chet tilini o'zlashtirish muvaffaqiyatli bo'ladi, turli xil texnikalarni qo'llashni ta'minladi. Lingvistik jihatlar: kommunikativ, kognitiv va shaxsiy. Shu bilan birga, mahalliy (rasmiy) va o'rganilgan tillar qiyosiy xususiyatlarga alohida e'tibor berishi kerak.*

Kalit so'zlar. *Lingvistik kompetentsiya, Zamonaviy lingvistika, nutq fenomeni, sotsiolingvistika, komputer lingvistika, faoliyat yondashuvi.*

Ingliz tilidagi o'quv dasturini o'rnatgan holdalingvistikka oid va til o'qitishga asoslanmagan. universitetlarda chet tillarni o'qitishda asosiy qadam uning maqsadlariga qanday erishish mumkinligini aniqlashdir. Bu maqsad chet tillarni o'qitishning metodologiyasi nuqtai nazaridan quyidagi usullar bilan birlashtiradi: lingvistika bo'limlari (fonetika, leksika, grammatika) va til ko'nikmalari (o'qish, gapirish, tinglash, yozish). Bu jihatlarni o'rgatish turli ta'lim metodlarini nazarda tutadi va bu muhokama uchun alohida mavzu hisoblanadi. Chet tili metodikasida maxsuslingvistik kompetentsiyaga asos sifatida e'tibor beriladi. Hozirgi bosqichda chet tili ta'limi ko'p o'lchovli hodisadir. Chet tili ta'limi ko'p madaniyatli va ko'p tilli odamlar jamoasida yosh mutaxassisning muvaffaqiyatli kasbiy faoliyati uchun vosita bo'lib xizmat qiladi. Chet tili ta'limi ham shaxs ongini, uning ijtimoiy harakatchanlik va ochiq axborot makonida erkin faoliyat yuritish qobiliyatini shakllantirishning muhim vositasidir. Chet tili ta'limi jarayon sifatida talabalarni ular uchun yangi aloqa vositasi bilan tanishtirishga, boshqalarning madaniyatini bilishga va o'rganilayotgan til mamlakat madaniyati prizmasi orqali o'z madaniyatini tushunishga, talabalarga singdirishga qaratilgan boshqa tillar va madaniyatlarga nisbatan muloqot va bag'rikenglikka tayyorlik.

XIX asr oxirida chet ellarni o'qitish usullari haqida jiddiy bahs-munozaralar bo'ldi tillar, o'qitish maqsadlari va vazifalari va unga yondashuvlar. Qattiq tizim muzlatilangrammatik usultanqidga uchradi. Xorijiy tillarni o'qitish va uning tashabbuskorlari yangihar jihatdan grammatik tarjimaga qarshi bo'lgan to'g'ridan-to'g'ri usuldan voz kechish edi. Ushbu usul xorijiy so'zlarni birlashtirish printsipiga asoslangan ob'ektlarning o'zi tabiiy (assotsiativ) o'rganish usuli edieng iqtisodiy bo'lgan chet tili, eng tezmaqsadga erishish edi Birinchidan, Davlat ta'lim muassasalarida ular hukmronlik qildilargrammatik-tarjima va matn-tarjima usullariqaysi biri ozod qilinishi kerak edi. To'g'ridan-to'g'ri usulning asosiy xususiyatigrammatik materiallarni taqdim etish uchun deduktiv yondashuvni rad etish. Muntazamlik, ya'ni grammatikani ishlatish qoidasidizaynlar, faqat takroriy takrorlash paytida assimilyatsiya qilinganidan keyin chiqariladi. Muayyan nutqni amaliy qo'llash ustuvorliginazariy materiallarni majburiy assimilyatsiya qilmasdan namuna (qoidalar va istisnolar) to'g'ridan-to'g'ri usulning induktansı sifatida tavsiflanadi. Ikkinchidan, nutq namunalarini o'zgartirish orqali o'qitilganlar sinov va xato orqali harakat qilishadi, ya'ni qoidalarni bilish uchun emas, balki sezgi uchun. Shuning uchun, bundan farqli olaroqkognitiv grammatik usul to'g'ridan-to'g'ri usul quyidagicha ifodalanishi mumkin intuitiv. To'g'ridan-to'g'ri usul ham bunday o'ziga xosliklarning rivojlanishiga sabab bo'ldi, audio lingual va audiovizual sifatida yuqori texnologiyali o'qitish usullari. Ushbu usullar tilshunoslikning nuqtai nazarini yanada aniqroq aks ettiradi. Tuzilmalar majmuasi sifatida til, shuningdek, behaviorizmning psixologik doktrinası, inson xatti-harakatining asoslari "stimul" formulasi orqali amalga oshiriladi -reaktsiya-mustahkamlash". Shuning uchun har ikkala usulning mohiyati quyidagicha: tilni taqdim etish, texnik vositalar yordamida tayyor formulalar (tuzilmalar) va ularni yodlash orqali, (og'zaki nutq laboratoriyasi, magnitafon va boshqalar). Audiovizual usul uchun axborotni qabul qilishning vizual kanalining maksimal yuklanishi ham xarakterlidir. "Rasmlar" (diapozitivlar, filmlar) namoyishi orqali erishilgan gap-so'zlar bilan bir vaqtda, (video va boshqalar) ovozli ogohlantirish paytida. Buning natijasida kutilmoqdadoimiy uyushmalarning shakllanishi va shuning uchun

avtomatizmutq tuzilmalari, stimullardan biri (ingl. o'qish yoki eshitish), keyin esa birinchi va ikkinchi filmlar chiqariladi.

Mashhur nemis olimi Y.V. fon Gyote aytganidek: "Kim chet tillarini bilmasa, u o'z tilini ham bilmaydi". Shu sababdan nafaqat chet tili mutaxassisleri, balki tilga ixtisoslashmagan oliy o'quv yurtlarida tahsil olayotgan barcha bo'lajak kadrlar chet tillarini o'rganib, ularda erkin fikr almasha olish g'oyat muhim vazifalardan sanaladi. Xalqimizda ham bir maqol bor: "Til bilgan el biladi". Haqiqatdan ham, xorijiy tilni bilgan kishi ko'p tomonlama imkoniyat va ustunliklarga ega bo'ladi. Bugungi kunda kadrlar oldiga qo'yiladigan asosiy talablardan biri chet tillarini mukammal bilishdir. Chet tilini o'qitishda zamonaviy lingvistika yonalishlariga tayanilsa maqsadga muvofiq boladi. Bular yangi chet tillar dasturida hisobga olingan. O'qituvchi buning uchun talabalar tomonidan materialni har tomonlama amaliy egallash jihatidan yondashadi. Shu sababdan talaba ishlarinitil materiallarini produktiv (gapirish, fikrni yozma bayon qilish) va retseptiv (tinglab tushunish, o'qishda) o'zlashtirishga, talabalar potentsiallug'atini kengaytirishga qaratadi. Mustahkam bilim berishning asosi o'qitish jarayonining unumli umumlashgan, takomillashgan bo'lishidadir. Keyingi paytlarda yana optimallashtirishdan ham keng foydalanilmoqda. Optimallashtirish chet tili o'qitilayotgan vaziyat, sharoit, oliy o'quv yurtlari talabalari va ularning tanlagan sohalariga mos, oson, qulay metod, yo'l, usul, tizim, tamoyil, vosita, mashqlarni izlash va tanlay bilish, qo'llashdir. Optimallashtirish turli tipdagi oily o'quv yurtlari uchun o'ziga xosdir, chunki dars soatlari turlicha bo'ladi, talabalarning ona tili xususiyatlari ham turlicha ta'sir qiladi. Hozirgi davr kommunikativ malaka, kunikma chet tilida ma'lumot berish (gapirish, fikrni yozmabayon qilish orqali) va ma'lumot olish (o'qish, tinglab tushunish orqali) malaka va ko'nikmalarni yanada o'stirishni, ta'lim bilan tarbiyani birga olib borishni talab qiladi. (Galskova va Gez(2006)).

Xulosa: Maqolada chet tillarini o'qitishning zamonaviy metodikasiga oid ma'lumotlar keltirilgan. Bu ma'lumotlar o'qituvchilarga chet tilini o'qitish jarayonida qo'llashlari mumkin bo'lgan turli usullar va qobiliyatlar haqida

ko'rsatma beradi. O'qitishda lingvistik, kommunikativ, kognitiv, va shaxsiy jihatlar ko'rsatilgan, shuningdek, chet tilini o'rganishning antropotsentrik prinsiplariga e'tibor qaratilgan. Zamonaviy chet tili ta'limining rivojlanishi bo'yicha turli tendentsiyalar ham ko'rsatilgan, jumladan, intensiv o'qitish markazlarining yaratilishi, xalqaro imtihonlar sertifikatlarining taqdim etilishi, va milliy lingvistik an'analarini o'rganishga doir lug'atlar ishlab chiqilishi keltirilgan.

ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Irisqulov M.T. Tilshunoslikka kirish. - T., 2009
2. Usmonov S. Umumiy tilshunoslik. -T., 1972. Амирова Т., Олховиков Б.А., Рождественский Ю.В. Очерки по истории лингвистики. -М., 1975.
3. Baskakov N.A. va boshqalar. Umumiy tilshunoslik. -Toshkent, O'qituvchi, 1979.
4. Bo'ronov J.B. Ingliz va o'zbek tillari qiyosiy grammatikasi. -T., 1973. слова. М., 1969. 5.

CHET TILLARINI O'RGANISHDA QIYOSIY TILSHUNOSLIKNING AHAMIYATI

Bo'riyeva Mohinur

O'zDJTU talabasi

Annotatsiya. Mazkur maqolada tilning inson hayotidagi o'rni, uning rivojlanish tarixi va qiyosiy tilshunoslikning ahamiyati, chet tillarini o'rganishda qiyosiy tilshunoslikning o'rni haqida so'z borgan.

Kalit so'zlar. Qiyosiy tilshunoslik, til grammatikasi, qardosh tillar, til oilalari, lug'aviy va morfologik birliklar, geneologik tasnif.

Til insoniyat hayotida eng muhim va ahamiyatini yo'qotmaydigan vositalardan biri sanaladi. Inson talakkurini, u qanday shaklda amalga oshirilmasin, tilsiz amalga oshirib bo'lmaydi. Har qanday fikr nutq bilan chambarchas bog'liq holda paydo boladi va rivojlanadi. Psixologiyada ham insonning tafakkur faoliyati